

UZASADNIENIE

Powodowie A. W., R. W. i T. M. wnieśli o ustalenie nieważności umowy kredytu na cele mieszkaniowe (...) nr (...) z dnia 18 września 2008 r., zawartej przez (...) Bank S.A. z siedzibą w W. (poprzednikiem prawnym pozwanego) z powodami, ewentualnie o ustalenie, że postanowienia zawarte w: § 2 ust. 2 i 3, § 4 ust. 1a, § 9 ust. 2 i 6 tej umowy stanowią niedozwolone postanowienia umowne i są bezskuteczne wobec powodów, a ponadto o zasądzenie od pozwanego zwrotu kosztów procesu.

Pozwany (...) Bank (...) S. A. w W. wniósł o oddalenie tego powództwa na koszt powodów.

Wyrokiem z dnia 26 marca 2021 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie oddalił powództwo o ustalenie nieważności powyższej umowy (pkt I), ustalił, że postanowienia: § 2 ust. 2 i 3 tej umowy, a także § 4 ust. 1a, § 9 ust. 2 – w zakresie określenia, że spłata rat kapitałowo-odsetkowych dokonywana jest po uprzednim przeliczeniu rat kapitałowo-odsetkowych według kursu sprzedaży dewiz dla (...) zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu spłaty oraz § 9 ust. 6 – w zakresie określenia, że spłata należnych odsetek dokonywana jest po uprzednim przeliczeniu rat kapitałowo-odsetkowych według kursu sprzedaży dewiz dla (...) zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu spłaty, stanowią niedozwolone postanowienia i są bezskuteczne wobec powodów (pkt II), oddalił powództwo ewentualne w pozostałym zakresie (pkt III) i zniósł wzajemnie między stronami koszty procesu (pkt IV).

Orzeczenie to oparto o następujące ustalenia faktyczne i ocenę prawną.

Powodowie, działając jako konsumenci, wystąpili w dniu 8 września 2008 r. do poprzednika prawnego pozwanego z wnioskiem o udzielenie kredytu na cele mieszkaniowe z przeznaczeniem na zakup nieruchomości w kwocie 370.000 zł. Jako wnioskowaną walutę kredytu wskazano frank szwajcarski (...).

W dniu 18 września 2008 r. strony zawarły umowę kredytu na cele mieszkaniowe (...) nr (...), na podstawie której Bank zobowiązał się udzielić powodom kredytu w kwocie 370.000 zł „denominowanego” (waloryzowanego) w walucie (...) z przeznaczeniem na inwestycję realizowaną przez (...) polegającą na wybudowaniu lokalu mieszkalnego, położonego w O. oraz jego wyposażenie. Integralną część umowy stanowiły Ogólne Warunki Kredytowania w Zakresie Udzielania Kredytów na Cele Mieszkaniowe oraz Kredytów i Pożyczek Hipotecznych w (...) Banku S.A. zwane (...).

Kredytu udzielono na okres 360 miesięcy od dnia zawarcia umowy do dnia 16 września 2038 r., przy czym okres spłaty kredytu wraz z należnymi odsetkami obejmował 354 miesiące, zaś okres karencji 6 miesięcy.

Zgodnie z § 2 umowy, kwota kredytu waloryzowanego w (...) lub transzy kredytu zostanie określona według kursu kupna dewiz dla wyżej wymienionej waluty zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku w dniu wykorzystania kredytu lub transzy kredytu (ust. 2). O wysokości wykorzystanego kredytu denominowanego (waloryzowanego) wyrażonej w walucie (...), wysokości odsetek w okresie karencji oraz wysokości rat kapitałowo-odsetkowych w wyżej wymienionej walucie, Bank miał poinformować kredytobiorcę w terminie 7 dni od dnia całkowitego wykorzystania kredytu na zasadach określonych w (...) (ust. 3).

Uruchomienie kredytu miało nastąpić jednorazowo, w terminie do dnia 19 września 2008 r. w formie przelewu na wskazany przez powodów w umowie rachunek bankowy. Zgodnie z § 4 ust. 1a umowy, kredyt wykorzystywany jest w złotych, przy jednoczesnym przeliczeniu kwoty kredytu według kursu kupna dewiz dla (...) zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku w dniu wykorzystania kredytu.

W § 8 ust. 1 i 2 umowy wskazano, że oprocentowanie kredytu jest zmienne i stanowi sumę zmiennej stawki odniesienia oraz stałej marży Banku w wysokości 2,25 punktów procentowych. W dniu zawarcia umowy oprocentowanie wynosiło

5,00% w stosunku rocznym i było równe stawce odniesienia, która jest stawką rynku pieniężnego LIBOR 3 - miesięczny z zaokrągleniem do dwóch miejsc po przecinku z ostatniego dnia roboczego miesiąca, poprzedzającego miesiąc zawarcia umowy, publikowana na stronie serwisu (...) lub też na jakimkolwiek ekranie zastępczym, powiększonej o marżę Banku. W ust. 7 powołanego paragrafu wskazano, że zmiana stopy procentowej, wynikająca ze zmiany stawki odniesienia lub zmiany marży Banku, ma wpływ na wysokość należnych odsetek, rat kapitałowo-odsetkowych, a tym samym wpływa na łączną kwotę odsetek, spłaconych przez kredytobiorcę w okresie kredytowania.

Zgodnie z § 9 ust. 2 umowy, spłata kredytu następowała w ratach kapitałowo-odsetkowych określonych w (...). Spłata rat dokonywana była w złotych po uprzednim przeliczeniu rat kapitałowo-odsetkowych według kursu sprzedaży dewiz dla (...) zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku w dniu spłaty. Wysokość rat kapitałowo-odsetkowych w złotych zależała od wysokości kursu sprzedaży dewiz dla (...) obowiązującego w Banku w dniu spłaty, a tym samym zmiana wysokości kursu waluty miała wpływ na ostateczną wysokość spłacanego kredytu.

W myśl § 9 ust. 6 umowy, wysokość należnych odsetek określona jest w (...). Spłata należnych odsetek dokonywana jest w złotych po uprzednim przeliczeniu należnych odsetek według kursu sprzedaży dewiz dla (...) zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w Banku w dniu spłaty. Wysokość należnych odsetek w złotych zależy od wysokości kursu sprzedaży dewiz dla (...) obowiązującego w Banku w dniu spłaty.

Kredytobiorcy oświadczyli, że zostali poinformowani przez Bank o ryzyku związanym ze zmianą kursów walut oraz że rozumieją, wynikające z tego konsekwencje (§ 11 ust. 4 umowy).

W dniu 8 grudnia 2011 r. strony zawarły aneks nr (...) do umowy kredytu, umożliwiający spłatę rat kapitałowo-odsetkowych, należnych Bankowi odsetek w spłacie kredytu oraz innych należności, wyrażonych w walucie obcej, w jakiej kredyt jest denominowany, jak również dokonywania wcześniejszej spłaty całej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w tej walucie lub w złotych, po uprzednim przeliczeniu należności według kursu waluty na zasadach określonych w umowie. Określono zasady ustalania kursów walut w oparciu o kurs bazowy i marżę Banku. Kurs sprzedaży dewiz stanowił kurs bazowy, powiększony o marżę Banku, zaś kurs kupna dewiz – kurs bazowy pomniejszony o marżę Banku. Zgodnie z § 9a ust. 3 i 4 aneksu, kurs bazowy ustalany jest przez Bank na podstawie aktualnej rynkowej ceny kupna i sprzedaży dewiz, zaś marża Banku wyliczana jest w oparciu o ustalony przez bank procentowy spread walutowy i kurs bazowy.

Pismem z dnia 22 lipca 2020 r. powodowie wezwali pozwany Bank do wzajemnego rozliczenia roszczeń Banku z tytułu świadczeń nienależnych, powołując się na nieważność zawartej w dniu 18 września 2008 r. umowy oraz przeliczenia salda kredytu i rat kredytu, począwszy od pierwszej raty do ostatniej raty, przy założeniu, że początkowe saldo kredytu, wynoszące 370.000 zł nie uległo indeksacji do (...), kredyt jest oprocentowany według stawki i marży wskazanych w treści umowy i podlega spłacie w ratach wskazanych w umowie kredytowej.

Uruchomienie kredytu nastąpiło w dniu 22 września 2008 r. w jednorazowej kwocie 370.000 zł, stanowiącej równowartość 184.373,13 CHF po kursie 2,0068 zł.

Powodowie nie posiadali zdolności kredytowej na zaciągnięcie kredytu w PLN. Potrzebowali środków finansowych w wysokości 370.000 zł na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych. Otrzymali wyłącznie propozycję kredytu powiązanego z walutą (...), ponieważ tylko na taki kredyt mieli zdolność kredytową. W chwili zawarcia umowy, powodów nie poinformowano w jaki sposób jest ustalany kurs (...), w oparciu o który następowało przeliczenie kredytu przy wypłacie i spłacie kredytu.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że powództwo o ustalenie nieważności umowy kredytu nie zasługiwało na uwzględnienie. Rozstrzygnięcie to oparł na złożonych do akt sprawy dokumentach. Uwzględnił nadto zeznania powodów i świadka A. D.. Jednocześnie wskazał, że pominął jako nieistotny wniosek dowodowy pozwanego, dotyczący dopuszczenia dowodu z opinii biegłego z zakresu bankowości na okoliczności wskazane w pkt II d) odpowiedzi na pozew, podnosząc, że okoliczności sporne, na które dowód powołano, zostały dostatecznie wyjaśnione. Sąd ten pominął także wniosek dowodowy z zeznań świadków J. L. i A. K., jako nieprzydatny dla

rozstrzygnięcia, wskazując, że świadkowie mieliby zeznawać o ogólnych kwestiach związanych z funkcjonowaniem kredytów i finansowaniem Banku oraz konstrukcji umów.

Sąd Okręgowy wskazał kolejno, że konstrukcja spornej w sprawie umowy kredytu indeksowanego mieści się w granicach swobody umów i nie stanowi naruszenia art. 69 ust. 1 i 2 ustawy Prawo bankowe, gdyż znane są strony umowy, kwota oraz waluta kredytu, cel na jaki został on udzielony, zasady i termin jego spłaty, wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany oraz inne, niezbędne warunki. Podkreślił nadto, że wniosek kredytowy dotyczył kredytu w walucie polskiej. W takiej też walucie Bank udzielił powodom kredytu (§ 2 ust. 1 umowy). W walucie polskiej następowała również jego wypłata i spłata (§ 9 ust. 2 umowy). Zważając na powyższe, wątpliwości Sądu Okręgowego nie budziło, że strony zgodnie zamierzały zawrzeć umowę kredytu bankowego w tej właśnie walucie. Sąd ten akcentował także, że przepisy Prawa bankowego, na dzień zawarcia umowy kredytu, dopuszczały możliwość zawierania umów kredytu ze wskazaniem waluty obcej. Zdaniem Sądu, jest to również konstrukcja dopuszczalna na podstawie art. 353¹ k.c. Odnośnie zaś ryzyka zmiany kursu, Sąd Okręgowy wskazał, że na zmianę kursu waluty wpływa szereg czynników ekonomicznych i pozaekonomicznych, niezależnych od woli stron zawartej umowy. Jak zaś wynika z oświadczeń, kredytobiorcy zostali poinformowani o ryzyku kursowym i że po zapoznaniu się z ofertą Banku zdecydowali się zawrzeć umowę kredytu.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd I instancji wywiódł, że brak było podstaw do uznania umowy stron za nieważną w świetle art. 58 § 1 k.c.

Sąd Okręgowy uznał jednak, że postanowienia, zawarte w § 2 ust. 2 i 3, § 4 ust. 1a, § 9 ust. 2 oraz § 9 ust. 6 umowy stanowią niedozwolone klauzule umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Podkreślił, że postanowienia te przewidywały, że wysokość zobowiązań będzie przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty, przy czym mechanizm (konkretny sposób) ustalania kursu nie został opisany w żaden sposób, gdyż umowa w tym względzie odsyła tylko do tabeli kursów obowiązującej w Banku w momencie dokonywania przeliczeń kursowych. Bank miał więc całkowitą swobodę w zakresie ustalania kursu waluty, a uprawnienie to nie doznawało żadnych umownych ograniczeń w postaci skonkretyzowanych, obiektywnych kryteriów zmian stosowanych kursów walutowych. Doszło więc do nierównomiernego rozkładu praw i obowiązków stron umowy kredytowej, co doprowadziło do naruszenia interesów powodów. Narażało ich bowiem na niczym nieograniczone żądania pozwanego co do spłaty udzielonego kredytu i jego wysokości, zależne wyłącznie od kursu waluty ustalanego przez pozwanego. Co więcej, uprawnienie do określania kursów wymiany dawało Bankowi możliwość wpływania na wysokość zobowiązania do spłaty w PLN. W sposób dowolny zatem mógł on kształtować wysokość zobowiązania powodów w walucie, w jakiej spłacali kredyt. Tym samym uzyskał też narzędzie do potencjalnego zminimalizowania niekorzystnych dla siebie skutków zmiany kursów na rynku międzybankowym lub zmian w zakresie oprocentowania (obniżka stopy bazowej), gdyż teoretycznie mógł je rekompensować podwyższeniem kursu sprzedaży przyjętego do rozliczenia spłat kredytu. Powyższych ustaleń, zdaniem Sądu, nie podważała okoliczność złożonego przez powodów oświadczenia w zakresie ryzyka kursowego. Podkreślił bowiem, że czym innym jest ryzyko zmienności kursów, a czym innym ustalanie kursów walut przez Bank.

Sąd Okręgowy akcentował także, że umowa stron, w zakresie wykraczającym poza dokonane w ramach składania wniosku wybory dotyczące kwoty kredytu, waluty kredytu, okresu kredytowania, wysokości marży, została zawarta na podstawie wzoru opracowanego i stosowanego przez Bank. Pozostałe postanowienia nie były uzgodnione indywidualnie z powodami.

Mając to wszystko na względzie Sąd I instancji wywiódł, że niniejsze, niedozwolone postanowienia umowne, nie wiążą powodów, czego nie podważa zawarcie przez strony aneksu z dnia 8 grudnia 2011 r., skoro aneks ten nie wyeliminował niedozwolonych postanowień umownych. Powodowie nie złożyli oświadczenia w przedmiocie wyłączenia zastosowania sankcji niezwiązania klauzulą niedozwoloną. W dacie zawierania aneksu, nie zostali oni także należycie poinformowani o tym, że klauzule abuzywne w umowie mogą zostać przez nich zaaprobowane i że następczo mogą oni zawrzeć „aneks”, mający na celu modyfikację stosunku umownego.

Sąd Okręgowy akcentował kolejno, że skutkiem uznania powołanych wyżej zapisów umowy za niedozwolone jest wyeliminowanie ich z umowy stron. Wskutek zaś powyższego w umowie tej zabraknie wyraźnie oznaczonych zapisów, dotyczących mechanizmu ustalania kursu waluty, jaki miałyby być przyjmowany do ustalania wysokości rat spłaty w złotych polskich w kolejnych terminach płatności oraz rozliczenia wysokości pozostałego do spłaty zadłużenia powoda. Klauzulę waloryzacyjną traktuje się jako główne świadczenie kredytobiorcy, gdyż wpływa ona na wysokość tego świadczenia.

W ocenie Sądu I instancji, postanowienia te – w świetle wyroku (...) z dnia 3 października 2019 r., w sprawie C -260/18 – nie mogły zostać przy tym zastąpione przepisami o charakterze ogólnym, które są przepisami dyspozytywnymi, gdyż spowodowałyby to ingerencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów. Sąd ten uznał jednak, że umowa stron może być utrzymana bez niedozwolonych klauzul, skoro po ich wyeliminowaniu nadal znana jest kwota i waluta kredytu, jego cel, okres i termin spłaty, wysokość prowizji oraz oprocentowanie. Zatem, tak skonstruowana umowa w pełni spełnia przesłanki umowy kredytu w świetle prawa bankowego i pozostaje zgodna z zasadą swobody kształtowania stosunków umownych, nie naruszając tym samym zasad współżycia społecznego. W efekcie powodowie winni spłacać kredyt w złotych polskich, w terminach przewidzianych w umowie i z zastosowaniem przewidzianego pierwotnie oprocentowania, tj. według stawki LIBOR.

Dlatego też Sąd Okręgowy oddalił żądanie ustalenia nieważności umowy kredytu.

Jako uzasadnione ocenił natomiast żądanie ustalenia wobec powodów bezskuteczności postanowień § 2 ust. 2 i 3, § 4 ust. 1a, a także § 9 ust. 2 i 6 umowy (te ostatnie w zakresie przeliczeń spłat rat kapitałowo-odsetkowych i należnych odsetek), wskazując, że wyrok ustalający wyeliminuje wszelkie wątpliwości co do tego, czy strony łączy umowa kredytowa, a jeśli tak to w jakim zakresie (art. 385¹ k.c. i art. 189 k.p.c.).

O kosztach procesu rozstrzygnął w oparciu o art. 100 k.p.c.

Apelację od tego wyroku złożyły obie strony.

Powodowie zaskarżyli go w całości i zarzucili Sądowi Okręgowemu:

1. naruszenie przepisów prawa procesowego:

a) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez błędną ocenę dowodu z przesłuchania stron i dokumentów (umowy kredytu, wniosku o jego udzielenie) i niedostrzeżenie, że ryzyko walutowe związane z umową kredytu z dnia 18 września 2008 r. zostało przerzucone w całości na powodów oraz błędne ustalenie, że powodowie zostali należycie poinformowani o rzeczywistym ryzyku walutowym związanym z tym konkretnym produktem;

b) art. 98 i 100 k.p.c. poprzez uznanie powodów nie za wygrywających sprawę, lecz za wygrywających i przegrywających w tym samym stopniu i wzajemne zniesienie kosztów procesu;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego:

a) art. 69 ustawy Prawo bankowe w brzmieniu na dzień 18 września 2008 r. w zw. z art. 353¹ k.c. oraz w zw. z art. 58 § 1 k.c. poprzez uznanie, że sporna umowa jest ważna, mimo że nie określa wysokości świadczenia, do spełnienia którego zobowiązani byli kredytobiorcy, tj. nie określa kwot rat, w których miał być spłacany kredyt, ani obiektywnego i weryfikowalnego sposobu ich ustalenia;

b) art. 58 § 2 i 3 k.c. poprzez uznanie, że klauzule indeksacyjne, zawarte w umowie stron nie są nieważne, mimo że są sprzeczne z zasadą lojalności i uczciwości, a bez tych postanowień umowa nie zostałaby zawarta;

c) art. 58 § 1 w zw. z art. 353¹ k.c. poprzez uznanie, że umowa jest ważna, mimo iż pozwany nie poinformował powodów w prawidłowy sposób o ryzyku walutowym, związanym z zawartą w dniu 18 września 2008 r. umową kredytu;

d) art. 58 § 1 w zw. z art. 385¹ k.c. poprzez ustalenie, że umowa jest ważna i wykonalna, mimo że klauzule określające główne świadczenia stron są bezskuteczne;

e) art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich poprzez niewłaściwe zastosowanie i dokonanie oceny, czy dalsze obowiązywanie umowy jest faktycznie możliwe zgodnie z zasadami prawa wewnętrznego, podczas gdy ocena ta powinna obejmować prawną możliwość dalszego obowiązywania umowy.

W oparciu o powyższe zarzuty powodowie wnieśli: o zmianę zaskarżonego wyroku i ustalenie, że objęta sporem umowa kredytowa jest nieważna oraz o uchylenie punktu II i III wyroku. Domagali się także zasądzenia na ich rzecz od pozwanego kosztów postępowania za obie instancje.

Pozwany zaskarżył zaś wyrok Sądu Okręgowego w punkcie II i IV, zarzucając mu naruszenie:

1. art. 385¹ § 1 k.c. poprzez przyjęcie, że przedmiotem oceny abuzywności są postanowienia umowy kredytu na cele mieszkaniowe (...) Nr (...) z dnia 18 września 2008 r., rozumiane jako jednostki redakcyjne, podczas gdy zgodnie z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. przedmiotem tej oceny powinny być postanowienia rozumiane jako poszczególne normy, wynikające z tych jednostek redakcyjnych i należy odróżnić normę wprowadzającą mechanizm indeksacji, z którego wynika ryzyko walutowe (Klauzula Ryzyka Walutowego) oraz normy określającej w jaki sposób ustalany będzie kurs waluty obcej na potrzeby operacji związanych z indeksowaniem przy wypłacie i przy spłacie kredytu (Klauzula Kursowa);

2. art. 385¹ § 1 k.c. poprzez uznanie za abuzywne normy wynikające z postanowień umowy, dotyczących indeksacji, w tym Klauzulę Ryzyka Walutowego oraz Klauzulę Kursową, podczas gdy Klauzula Ryzyka Walutowego nie może zostać uznana za abuzywną, gdyż określa ona główny przedmiot świadczenia i została sformułowana w sposób jednoznaczny;

3. art. 385¹ § 1 k.c. poprzez uznanie za abuzywną zarówno Klauzulę Ryzyka Walutowego, jak i Klauzulę Kursową, mimo że normy te nie są sprzeczne z dobrymi obyczajami i nie naruszają rażąco interesów konsumenta, a nawet gdyby przyjąć stanowisko przeciwne, to uzasadnia to co najwyżej stwierdzenie abuzywności wyłącznie Klauzuli Kursowej, a nie Klauzuli Kursowej i Klauzuli Ryzyka Walutowego łącznie;

4. art. 385¹ § 1 i 2 k.c. poprzez uznanie postanowień umowy kredytu za abuzywne i dokonanie oceny możliwości dalszego obowiązywania Umowy kredytu bez wszystkich postanowień, określających indeksację kredytu do franka szwajcarskiego, podczas gdy przedmiotem oceny możliwości dalszego obowiązywania powinna być umowa bez postanowień abuzywnych, tj. umowa kredytu bez Klauzuli Kursowej;

5. art. 385¹ § 1 i 2 k.c. przez przyjęcie, że nie jest dopuszczalne zastąpienie postanowień abuzywnych uregulowaniami wynikającymi z art. 65 § 1 i 2 k.c., art. 56 k.c. w zw. z art 41 prawa wekslowego, art. 56 k.c. w zw. z art. 358 § 2 k.c. oraz art. 56 k.c., choć z tych na zasadzie analogii iuris lub analogii legis wynika, że w polskim prawie obowiązuje generalna norma, zgodnie z którą wartość waluty obcej określa się według kursu średniego NBP;

6. art. 69 ust. 3 ustawy Prawo bankowe w zw. art. 385¹ § 1 i 2 k.c. poprzez błędne niezastosowanie, w ten sposób, że na etapie oceny możliwości dalszego obowiązywania umowy, po usunięciu normy abuzywnej, Sąd pominął, że umowa kredytu może być wykonywana na podstawie art. 69 ust. 3 Prawa Bankowego;

7. art. 385¹ § 1 i 2 k.c. przez nierozważenie czy unieważnienie umowy w całości narażałoby konsumenta na niekorzystne konsekwencje, gdy tymczasem w świetle orzecznictwa (...) (C-26/13 K. i C-260/18 D.) taka analiza winna poprzedzać decyzję Sądu o tym, czy umowę należy unieważnić, czy uzupełnić szczegółowym przepisem dyspozytywnym, zaś stwierdzenie, iż unieważnienie umowy kredytu jest dla powoda niekorzystne stanowić winno przesłankę zastosowania przepisu dyspozytywnego prawa krajowego;

8. art. 385¹ § 1 i 2 k.c. przez przyjęcie, że postanowienie abuzywne nie może zostać zastąpione przez sąd krajowy, mimo że zgodnie z orzeczeniem (...) C-260/18 D. stwierdzenie, iż unieważnienie umowy kredytu jest dla powoda niekorzystne stanowić winno przesłankę zastosowania przepisu dyspozytywnego prawa krajowego;

9. art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. przez niezastąpienie postanowienia abuzywnego, tj. Klauzuli Kursowej przepisem dyspozytywnym art. 358 § 2 k.c., podczas gdy przepis ten stanowi przepis dyspozytywny, który może znaleźć zastosowanie zgodnie z orzeczeniami (...) C-26/13 K. i C-260/18 D.;

10. art. 410 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. poprzez ich zastosowanie i przyjęcie, że pozwany jest zobowiązany do zwrotu części świadczenia, które otrzymał;

11. art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 351, 352, 353, 354 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr (...) z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr (...) poprzez ich niezastosowanie polegające na przyjęciu, że po usunięciu postanowień abuzywnych strony wiąże umowa kredytu w złotych polskich oprocentowana na podstawie stawki LIBOR dla franka szwajcarskiego bez ryzyka walutowego, podczas gdy umowa kredytu po usunięciu Klauzuli Ryzyka Walutowego nie mogłaby dalej obowiązywać i sąd powinien unieważnić taką umowę, gdyż usunięcie postanowień abuzywnych powodowałoby zmianę natury i charakteru prawnego umowy kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego,

12. art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. oraz art. 205¹² k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z 162 k.p.c. poprzez pominięcie wniosków pozwanego o przeprowadzenie dowodów z zeznań świadków J. L. oraz A. K., mimo że zeznania tych osób mają istotne znaczenie dla niniejszej sprawy;

13. art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 162 k.p.c. poprzez pominięcie wniosku dowodowego pozwanego o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z zakresu bankowości;

14. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przyjęcie, że pozwany miał całkowitą swobodę w zakresie ustalania kursu waluty, w sytuacji, gdy kryteria, które ostatecznie decydują o kursie ogłoszonym w tabeli, nie pozostają w gestii Banku,

15. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przyjęcie, że powód zaciągnął kredyt w walucie polskiej, a także przyjęcie, że nie były dokonywane operacje walutowe związane z umową kredytu.

Na tej podstawie pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powodów na jego rzecz kosztów procesu. Wnosił nadto o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu bankowości oraz dowodu z zeznań świadków J. L. i A. K..

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja strony powodowej zasługiwała na uwzględnienie, w przeciwieństwie do apelacji pozwanego, która nie miała uzasadnionych podstaw.

Sąd Apelacyjny zasadniczo podzielił poczynione przez Sąd I instancji ustalenia faktyczne i wyrażoną przez ten Sąd ocenę prawną co do bezskuteczności postanowień, zawartej przez powodów z poprzednikiem prawnym pozwanego, umowy kredytu na cele mieszkaniowe (...) nr (...) z dnia 18 września 2008 r., dotyczących indeksacji jako postanowień abuzywnych w rozumieniu art. 385¹ k.c. Nie zgodził się natomiast z oceną skutków tej abuzywności, które – w ocenie Sądu Apelacyjnego – prowadziły do stwierdzenia nieważności wspomnianej umowy kredytowej i co stało się przyczyną zmiany zaskarżonego orzeczenia oraz powodem uwzględnienia powództwa głównego A. W., R. W. i T. M., a w konsekwencji – również uchylecia punktu II i III wyroku Sądu Okręgowego, w których Sąd ten orzekał o powództwie ewentualnym. Taki wynik sprawy znalazł także odzwierciedlenie w rozstrzygnięciu o kosztach postępowania (tak pierwszo, jak i drugoinstancyjnego), o czym jednak będzie mowa w dalszej części niniejszego uzasadnienia.

W pierwszym bowiem rzędzie podnieść trzeba, że ustalenia faktyczne Sądu I instancji oparte zostały na trafnie ocenionym materiale dowodowym, rozważonym zgodnie z wymogami stawianymi przez art. 233 § 1 k.p.c. Przypomnieć w tym miejscu należy, że przepis ten statuuje jedną z fundamentalnych zasad postępowania cywilnego, jaką jest zasada swobodnej oceny dowodów, według której sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Dla skutecznego postawienia zarzutu naruszenia przedmiotowego przepisu nie jest zaś wystarczające przekonanie strony o innej, niż przyjął to sąd, wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i ich odmiennej ocenie, niż ocena sądu. Konieczne jest bowiem wykazanie, że sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, gdyż tylko takie uchybienie może być przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów. Jeśli z określonego materiału dowodowego sąd wyprowadza wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, to ocena sądu nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów i musi się ostać, choćby w równym stopniu, na podstawie tego materiału dowodowego, dawało się wysnuć wnioski odmienne. Tylko w przypadku, gdy brak jest logiki w wiązaniu wniosków z zebranymi dowodami, lub gdy wnioskowanie sądu wykracza poza schematy logiki formalnej, albo wbrew zasadom doświadczenia życiowego nie uwzględnia jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo-skutkowych, to przeprowadzona przez sąd ocena dowodów może być skutecznie podważona (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 27 września 2002 r., IV CKN 1316/00 i z dnia 14 stycznia 2000 r., I CKN 1169/99).

Takich uchybień po stronie Sądu Okręgowego stwierdzić jednak nie sposób. W szczególności trafnie Sąd ten ocenił zeznania powodów – uznając je za wiarygodne – co do okoliczności towarzyszących zawarciu objętej niniejszym sporem umowy kredytowej oraz braku udzielanych im, przez pracowników kredytującego Banku, informacji o ryzyku kursowym, związanym z zastosowaniem mechanizmu indeksacji. Zeznania te były bowiem nie tylko jasne i logiczne, ale przede wszystkim spójne. Z całą stanowczością nie podważa ich zaś sygnalizowany w apelacji skarżącego Banku, jedynie ogólnikowy zapis § 11 ust. 4 umowy stron, w którym ujęto oświadczenie kredytobiorców o poinformowaniu ich przez Bank o ryzyku związanym ze zmianą kursów walut i zrozumieniu przez nich, wynikających z tego konsekwencji. Dość wskazać, że z zapisu tego nie wynika nawet jakie konkretne kwestie miały zostać powodom przedstawione. Jak natomiast wielokrotnie podkreślał to Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: (...)) w swym orzecznictwie, rzeczą Banku jest dostarczenie kredytobiorcy, w sposób dla niego przystępny, pełnych i rzetelnych informacji o powyższym. Tytułem przykładu można tu wskazać pogląd, wyrażony w orzeczeniu z dnia 30 kwietnia 2014 r., w sprawie C-26/13, zgodnie z którym warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (por. również wyrok (...) z dnia 18 listopada 2021 r., zapadły w sprawie C-212/20, pkt 42).

Warto odnotować także stanowisko (...), zaprezentowane w wyroku z dnia 10 czerwca 2021 r., w połączonych sprawach C-776/19 do C-782/19, które odnosiło się co prawda do kredytu denominowanego do waluty obcej, jednakże niewątpliwie zachowuje aktualność również w okolicznościach niniejszej sprawy. I tak, w uzasadnieniu tego orzeczenia (...) wskazał, że kredytobiorca musi zostać jasno poinformowany, że podpisując umowę kredytu denominowanego w obcej walucie, ponosi pewne ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w wypadku dewaluacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie. Ponadto przedsiębiorca musi przedstawić możliwe zmiany kursów wymiany walut i ryzyko związane z zawarciem takiej umowy (por. podobnie wyrok z dnia 20 września 2018 r., C-51/17, pkt 75 i przytoczone tam orzecznictwo). Wynika stąd, że dla spełnienia wymogu przejrzystości warunków umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, informacje przekazane przez przedsiębiorcę powinny umożliwić przeciętnemu konsumentowi, właściwie poinformowanemu, dostatecznie uważnemu i racjonalnemu nie tylko zrozumienie, że w zależności od zmian kursu wymiany zmiana parytetu pomiędzy walutą rozliczeniową a walutą spłaty może pociągać za sobą niekorzystne konsekwencje dla jego zobowiązań finansowych, lecz również zrozumieć, w ramach zaciągnięcia kredytu denominowanego w walucie obcej,

rzeczywiste ryzyko, na które narażony jest on w trakcie całego okresu obowiązywania umowy w razie znacznej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie, względem waluty rozliczeniowej (pkt 71 i 72).

I jakkolwiek nie są całkowicie pozbawione racji wywoływanego Banku sprowadzające się do tego, że ryzyko kursowe stanowi nierozdzielalną cechę obrotu walutowego, o czym zapewne wiedzę posiadali także powodowie, uwadze skarżącego umyka jednak, że nawet rozważny i świadomy konsument może nie posiadać (i zazwyczaj nie posiada) dostatecznej wiedzy w tym przedmiocie, stąd też opiera się na informacjach przekazywanych mu przez Bank, będący przecież profesjonalistą w udzielaniu kredytów. Informacje te – jak już wyjaśniono – winny zaś umożliwić kredytobiorcy zrozumienie konstrukcji kredytu waloryzowanego i ryzyka, wiążącego się z zaciągnięciem takiego zobowiązania.

Powyższego w niniejszej sprawie jednak zabrakło. Ujawnione w sprawie dane nie pozwalają bowiem wywodzić za pozwanym, że przed zawarciem przez powodów analizowanej umowy kredytowej, ci ostatni uzyskali od pracowników Banku właściwą informację o rzeczywistej skali podejmowanego przez nich ryzyka. Żaden z przeprowadzonych w sprawie dowodów nie wskazuje chociażby na to, aby powodów pouczone w sposób rzetelny o możliwości znacznych wahań kursu waluty szwajcarskiej (stanowiącej przecież podstawę przeliczenia ich świadczenia) czy też o niestabilności waluty polskiej, w stosunku do waluty szwajcarskiej. Również w apelacji nie przedstawiono ani jednego dowodu, który pozwalałoby na przyjęcie, że poprzednik prawny skarżącego wywiązał się w sposób należyty z obciążającego go obowiązku informacyjnego na tym polu.

Wprawdzie świadek A. D. wskazywała na istniejącą ówczesnie w kredytującym Banku procedurę, dotyczącą udzielania kredytów, która przewidywała m.in. obowiązek udzielania klientom informacji odnośnie rzeczonych ryzyka, czy też nakazywała wykonanie symulacji rat kredytu przy aktualnym kursie złotego do danej waluty bez zmiany poziomu stóp procentowych oraz na przyszłość, z uwzględnieniem powiększenia aktualnego kursu waluty o różnicę między maksymalnym i minimalnym kursem waluty z ostatnich 12 miesięcy, z pola widzenia nie można jednak tracić, że wyżej wymieniona nie brała udziału w procesie zawierania spornej w sprawie umowy kredytowej, ani w czynnościach poprzedzających ten proces. W tej sytuacji oczywistym jest, że jej zeznania nie mogły stanowić podstawy do czynienia wiążących ustaleń w sprawie, co też niewadliwie zidentyfikował Sąd Okręgowy.

Równie prawidłowo Sąd ten wywiódł, że w sprawie nie zachodziła potrzeba sięgania po wnioskowany przez pozwanego (także na etapie instancji odwoławczej) dowód z opinii biegłego z zakresu bankowości, skoro opinia ta miała dowodzić tego, w jaki sposób Bank korzystał z uprawnień narzuconych treścią umowy, zaczerpniętej ze stosowanego przez siebie wzorca, tj. w jaki sposób pozwany ustalał, w trakcie wykonywania umowy stron, wykorzystywane przez siebie kursy walut, a także czy były to kursy zbliżone do kursu średniego NBP. Za Sądem I instancji podnieść bowiem należy, że abuzywność postanowień umowy ocenia się według stanu z chwili jej zawarcia, nie zaś na datę późniejszą, a o czym stanowi art. 385² k.c. i co trafnie akcentuje również Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17. W uchwale tej wskazano bowiem, że okoliczności, które zaistniały po zawarciu umowy, nie mają znaczenia dla oceny abuzywności ujętych w niej postanowień.

Stawiany przez skarżący Bank zarzut naruszenia art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 162 k.p.c. nie mógł zatem zyskać aprobaty Sądu Apelacyjnego.

Podobnie zresztą, jak i zarzut naruszenia art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. oraz art. 205¹² k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 162 k.p.c., motywowany bezzasadnym pominięciem przez Sąd I instancji wniosków pozwanego o przeprowadzenie dowodów z zeznań świadków J. L. i A. K.. Zgodnie bowiem z intencją skarżącego, osoby te miałyby przybliżyć zasady funkcjonowania kredytów indeksowanych do (...), a także praktyki formułowania umów kredytowych czy też badania zdolności kredytowej, a więc okoliczności irrelevantnych dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy.

Dlatego też również Sąd Apelacyjny, w oparciu o art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., wniosek o przeprowadzenie powyższych dowodów pominął.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego skutku odnieść nie mogły także sformułowane w apelacji pozwanego zarzuty naruszenie prawa materialnego, w tym zwłaszcza zarzuty naruszenia art. 385¹ k.c. Nie znajdując potrzeby powielania trafnej, a przy tym skrupulatnej argumentacji Sąd Okręgowy w tym zakresie poprzestać można jedynie na wskazaniu, że w pełni prawidłowo, zgodnie z aktualnym orzecznictwem Sądu Najwyższego, uwzględniającym dorobek orzecznicy (...), wyrażony na tle wykładni dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE. L. 95 z dnia 21 kwietnia 1993 r.; dalej jako: Dyrektywa 93/13), Sąd I instancji przyjął bowiem, że zakwestionowane przez powodów zapisy umowne (ujęte w § 2 ust. 2 i 3, § 4 ust. 1a, a także § 9 ust. 2 i 6 umowy stron) stanowią postanowienia niedozwolone w rozumieniu przywołanego wyżej przepisu. Postanowienia te nie pozwalały bowiem na ustalenie, w sposób przejrzysty dla konsumentów (którymi – co bezsporne – w relacji z Bankiem są powodowie; art. 22¹ k.c.), mechanizmu wymiany waluty obcej, tak aby mogli oni samodzielnie oszacować wpływające dla nich konsekwencje ekonomiczne. Jednocześnie przyznawały Bankowi, a więc stronie niewątpliwie silniejsze w umowie z konsumentami, jednostronne uprawnienie do określenia kwoty kredytu, udostępnionej powodom w walucie polskiej oraz wysokości poszczególnych rat tego kredytu (określonych w walucie szwajcarskiej) poprzez wyznaczanie w Tabeli kursów, obowiązującej w Banku, kursów wymiany walut, przy jednoczesnym pozbawieniu kredytobiorców jakiegokolwiek wpływu i bez sprecyzowania w umowie sposobu ustalania tych kursów.

Wątpliwości Sądu Apelacyjnego nie budzi, że skonstruowane w powyższy sposób nietransparentne, nieczytelne i w konsekwencji – trudne do rozumienia postanowienia, powodowały nie tylko rażąco dysproporcję uprawnień kontraktowych stron z niekorzyścią dla powodów, na których nadto w istocie w całości przerzucono, wynikające stąd ryzyko walutowe, ale i w sposób rażący naruszały interesy tych ostatnich, godząc także w dobre obyczaje. Jak bowiem podkreśla się w judykaturze, jako sprzeczne z dobrymi obyczajami kwalifikować należy postanowienia, które zmierzają do naruszenia równorzędności stron stosunku prawnego, nierównomiernie rozkładając uprawnienia i obowiązki między partnerami umowy (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2020 r., V CNP 7/20). Z kolei rażące naruszenie interesów konsumenta oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję – na niekorzyść konsumenta – praw i obowiązków, wynikających z umowy, skutkujące niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji ekonomicznej oraz jego nierzetelne traktowanie (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 lutego 2006 r., I CK 297/05; z dnia 29 sierpnia 2013 r., I CSK 660/12; z dnia 30 września 2015 r., I CSK 800/14; z dnia 27 listopada 2015 r., I CSK 945/14; z dnia 15 stycznia 2016 r., I CSK 125/15 oraz z dnia 2 czerwca 2021 r., I (...) 55/21).

W świetle powyższych uwag zgodzić się zatem należało z Sądem Okręgowym, a także stroną powodową, że przywołane wyżej – bezspornie niezgodnione indywidualnie z kredytobiorcami – zapisy umowy stron spełniają przesłanki do uznania ich za niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ k.c. (por. również uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22).

Sąd Apelacyjny jedynie częściowo podziela natomiast argumentację, jaka legła u podstaw sformułowanych w apelacji powodów zarzutów naruszenia art. 353¹ k.c. oraz art. 58 k.c. Sąd Apelacyjny nie wyklucza, że konkretne rozwiązania umowy mogą być jednocześnie sprzeczne z zasadami współzycia społecznego lub właściwością (naturą) stosunku prawnego, co prowadzić może do nieważności umowy na podstawie art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 k.c. W pierwszej jednak kolejności, na zasadzie *lex specialis derogat legi generali*, zastosowanie mają przepisy prawa konsumenckiego, które modyfikują reguły stosowania zasady swobody umów i określają inne sankcje zawarcia w umowie postanowień niedozwolonych. Należy przy tym zauważyć, że klauzuli zasad współzycia społecznego, określonej w art. 58 § 2 k.c., odpowiada klauzula dobrych obyczajów (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2012 r., III CZP 84/12). Trudno zaś przyjąć, aby niedozwolone postanowienia umowy, o których mowa w art. 385¹ k.c., a więc postanowienia kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interes słabszej strony kontraktu – konsumenta, w jakichkolwiek warunkach byłyby zgodne z zasadami współzycia społecznego. Postanowienia umowne, w odniesieniu do których stwierdza się niedozwolony charakter, nie są jednak nieważne na podstawie art. 58 § 2 k.c., a jedynie bezskuteczne i jako takie nie wiążą konsumenta. Postanowienie takie, w przeciwieństwie do czynności prawnej nieważnej z mocy art. 58 k.c. (a zatem czynności, której

sanowanie nie jest możliwe), może być konwalidowane przez konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną (por. uchwałę składu 7 Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, wyrok (...) z dnia 3 października 2019 r., C-260/18).

Przepis art. 385¹ k.c. stanowi przepis szczególny wobec normy, zawartej w art. 58 § 2 k.c., stąd sankcja bezskuteczności i braku związania wzorcem umownym wyprzedza sankcję nieważności. Przepisy art. 385¹ – 385³ k.c. są elementem szerszego systemu ochrony konsumenta przed wykorzystaniem silniejszej pozycji kontraktowej przedsiębiorcy, wynikającej z możliwości jednostronnego kształtowania treści postanowień umowy w celu zastrzeżenia klauzul niekorzystnych dla konsumentów (klauzul abuzywnych) i zarazem stanowią rdzeń tego systemu, wprowadzając instrument wzmożonej, względem zasad ogólnych wyrażonych art. 58 § 2 k.c., art. 353¹ k.c. i art. 388 k.c., kontroli treści postanowień, występujących w obrocie konsumenckim, a także wprowadzają szczególną, odbiegającą od zasad ogólnych sankcję mającą niwelować niekorzystne skutki zastosowania klauzul abuzywnych (por. np. Prawo zobowiązań – część ogólna, red. E. Łętowska, Warszawa 2013, s. 762). Przyjęcie stanowiska odmiennego prowadziłoby do wniosku, że uznanie postanowienia umownego za abuzywne, a zatem także sprzeczne z zasadami współzycia społecznego, skutkuje nieważnością takiego postanowienia na podstawie art. 58 § 2 k.c., a więc przepisy art. 385¹ i nast. k.c. byłyby zbyteczne.

Niemniej jednak – jak już sygnalizowano – Sąd Apelacyjny podzielił argumentację Sądu Okręgowego oraz apelacji powodów co do tego, że objęte niniejszym sporem zapisy umowne poczytywać należy jako niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Tym samym, co również akcentowano, nie wiążą one powodów, a zatem nie wywołują one skutków prawnych od samego początku i z mocy samego prawa, co sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę z urzędu (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z dnia 8 września 2016 r., II CSK 750/15.; z dnia 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16; oraz wyrok (...) z dnia 20 września 2018 r., C-51/17).

Znamiennym jest przy tym, że zakres niezwiązania powodów nieuczciwymi warunkami umownymi dotyczy w niniejszej sprawie postanowień przedmiotowo istotnych, decydujących o typie umowy, określających rozmiar świadczeń kredytobiorców. Konkluzja taka wynika z orzecznictwa (...) (por. m.in. wyroki z dnia: 20 września 2017 r., C-186/16, z dnia 14 marca 2019 r., C-118/17, z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, i z dnia 10 czerwca 2021 r., C-776/19), akceptowanego również przez Sąd Najwyższy (por. wyroki tego Sądu: z dnia 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, z dnia 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, z dnia 7 listopada 2019 r. IV CSK 13/19 i z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18). Przy czym, powyższe odnosić należy nie tylko do klauzuli ryzyka walutowego, jak sugeruje to pozwany. Podnieść bowiem trzeba – a co zdaje się uszło uwagi apelującego – że mimo, iż w swych rozstrzygnięciach (...) posługuje się określeniem „klauzuli dotyczącej spreadu walutowego”, „klauzuli dotyczącej ryzyka kursowego”, jak też „klauzuli walutowej”, nie rozdziela on jednak owych klauzul, a ocenia je całościowo (por. wskazany powyżej wyrok z dnia 14 marca 2019 r., zapadły w sprawie C-118/17).

Również w polskim porządku prawnym w taki właśnie (tj. całościowy) sposób były zawsze postrzegane klauzule waloryzacyjne. Za potrzebą takiej kompleksowej oceny wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/12, odrzucając odróżnienie części kursowej i części przeliczeniowej klauzuli waloryzacyjnej. Podobnie, w wyroku z dnia 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, Sąd Najwyższy wskazał, że eliminacja klauzuli waloryzacyjnej obejmuje wszystkie postanowienia umowy, które się na nią składają, bowiem mogą one funkcjonować tylko łącznie.

W realiach niniejszej sprawy bezskuteczność klauzul, określających sposób przeliczania salda kredytu i rat kapitałowo-odsetkowych według ustalonego przez pozwanego kursu (...) oznaczałaby wyeliminowanie mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, a także wyeliminowanie ryzyka kursowego. Wskutek powyższego kwota zobowiązania byłaby wyrażona w walucie polskiej, przy jednoczesnym pozostawieniu oprocentowania opartego o stawkę bazową LIBOR 3M. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, taki skutek prowadziłby do zmiany charakteru stosunku prawnego i pozostawałby w sprzeczności z naturą (właściwością) tego stosunku, tj. umowy kredytu waloryzowanego kursem

waluty obcej, stanowiącej wyróżniony w doktrynie i judykaturze podtyp umowy kredytu. Eliminacja klauzul indeksacyjnych, jako konsekwencja abuzywności, nie może prowadzić do sytuacji, w której następowałaby zmiana prawnego charakteru stosunku obligacyjnego, łączącego twórcę wzorca i kontrahenta. Takiej ekstensywnej wykładni skutków prawnych stwierdzenia abuzywności (art. 385¹ § 1 k.c.) nie można stosować nawet przy założeniu jej prokonsumenckiego celu.

W świetle ocenianej umowy, możliwość skorzystania przez kredytobiorców z niższego oprocentowania (w stosunku do oprocentowania występującego równoległe na rynku kredytów hipotecznych, niepowiązanych z walutą obcą, opartego na stawce referencyjnej WIBOR) była ściśle związana z ponoszeniem przez kredytobiorców ryzyka walutowego oraz zrównoważona tym ryzykiem. Do istotnych cech umowy kredytu, przewidzianej w art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, należy m.in. odpłatność (kredytobiorca zobowiązany jest do zapłaty odsetek oraz ewentualnie prowizji kredytodawcy). Zapłata wynagrodzenia kredytodawcy jest elementem przedmiotowo istotnym umowy kredytu, zaś odsetki są elementem składowym tego wynagrodzenia jako świadczenia głównego stron umowy kredytu. W przypadku kredytów waloryzowanych kursem waluty obcej, szczególną cechą tego stosunku prawnego jest mechanizm indeksacji oraz oprocentowanie według stawki LIBOR. W przypadku pominięcia mechanizmu indeksacji, przy jednoczesnym pozostawieniu stawki LIBOR, zniekształca się istota tego stosunku prawnego, prowadząc do powstania stosunku prawnego innego, niż zakładany przez strony typ czy podtyp kredytu bankowego (por. również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18). Oprocentowanie oparte o stawkę LIBOR 3M wyznaczone jest dla określonych tylko walut i nie ma zastosowania do złotego polskiego. Powodowie nie mogli więc otrzymać kredytu złotowego z oprocentowaniem według stawki LIBOR, gdyż takie kredyty nie występują w obrocie gospodarczym.

Eliminacja klauzul abuzywnych nie może prowadzić do zmiany prawnego charakteru stosunku obligacyjnego. W ocenie Sądu Apelacyjnego, przekształcenie kredytu na kredyt złotowy, oprocentowany według stawki LIBOR, prowadzi do takiej zmiany i powoduje, że konstrukcja umowy zbliży się do pożyczki nieoprocentowanej, co nie było zamiarem i wolą stron przy zawarciu umowy, w tym zwłaszcza nie było wolą pozwanego Banku. Przepis art. 6 ust. 1 Dyrektywy nr 93/13/EWG wskazuje, że po eliminacji abuzywnych zapisów umownych umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, taka możliwość dalszego trwania przedmiotowej umowy nie istniała, skoro zniekształcona byłaby jej istota. Z tych też względów Sąd Apelacyjny uznał, że po wyeliminowaniu mechanizmu indeksacji utrzymanie umowy kredytu w pozostałej części byłoby sprzeczne z właściwością stosunku prawnego, co w konsekwencji prowadziło do uznania, że jest ona nieważna w całości.

Wniosku powyższego nie zmienia przy tym wywód apelacji pozwanego, traktujący o możliwości zastąpienia wzmiankowych postanowień abuzywnych innymi uregulowaniami, w tym zwłaszcza przepisem art. 358 § 2 k.c. Podnieść bowiem trzeba – a co zdaje się uszło uwagi skarżącego – że przepis ten traktuje o możliwości określenia kursu waluty obcej, w której zostało wyrażone zobowiązanie, w przypadku spełnienia świadczenia w walucie polskiej, nie zaś o sytuacji, w której dochodzi do przeliczenia wysokości zobowiązania z waluty polskiej na walutę obcą, jak miało to miejsce w niniejszej sprawie. Na gruncie spornej w sprawie umowy strony nie spełniały świadczeń w walucie obcej. Zarówno bowiem wypłata, jak i spłata kredytu następowały w walucie krajowej, po dokonaniu stosownego przeliczenia z waluty franka szwajcarskiego. Oznacza to zatem, że objęty niniejszym sporem kredyt nie mógł być kwalifikowany jako kredyt walutowy, zgodnie z oczekiwaniami strony pozwanej, a wspomniany wyżej przepis nie mógł mieć w sprawie zastosowania. Tym bardziej, że wszedł on w życie dopiero w dniu 24 stycznia 2009 r., a więc już po zawarciu analizowanej umowy kredytowej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w sprawie brak także możliwości sanowania umowy stron poprzez wprowadzenie w miejsce, ujętych w niej postanowień niedozwolonych, kursów (...) stosowanych przez NBP na zasadzie art. 41 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282 z późn. zm.), czy też na podstawie ustalonych zwyczajów w oparciu o art. 56 k.c. bądź art. 65 § 1 k.c. Nie ma bowiem możliwości zastąpienia postanowienia niedozwolonego poprzez odwołanie się do ogólnych norm prawa cywilnego, na co zwrócił uwagę (...) w tak

uwypuklanym przez apelującego wyroku z dnia 3 października 2019 r., zapadłym w sprawie C-260/18 i co znalazło również odzwierciedlenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyrok z dnia 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18. W przywołanym orzeczeniu (...) akcentował nadto, że w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym, jednakże jest to uwarunkowane dodatkowo niekorzystnymi następstwami upadku umowy dla konsumenta, a który na takie niekorzystne rozwiązanie się godzi.

W okolicznościach niniejszej sprawy o powyższym mowy być nie może, skoro powodowie w toku niniejszego postępowania jednoznacznie i konsekwentnie optowali za ustaleniem nieważności spornej umowy kredytowej, wskazując jednocześnie, że znane są im ewentualne konsekwencje takiej decyzji, na które się godzą (por. stanowisko powodów zaprezentowane na rozprawie z dnia 2 grudnia 2022 r., k. 154v-155, a także wystąpienie ich pełnomocnika procesowego na rozprawie apelacyjnej, przeprowadzonej w dniu 9 czerwca 2022 r., k. 282).

Końcowo odnotować jeszcze trzeba, że aprobaty Sądu Apelacyjnego nie mógł znaleźć również sformułowany przez pozwaną Bank zarzut błędnego zastosowania przez Sąd I instancji art. 410 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. przede wszystkim z tej przyczyny, że Sąd ten wspomnianych przepisów w sprawie niniejszej w ogóle nie stosował.

Zważając na powyższe, przyjąć więc należało, że apelacja powodów okazała się skuteczna i skutkowałą uwzględnieniem zgłoszonego przez powodów powództwa głównego o ustalenie nieważności, analizowanej w sprawie umowy kredytowej i w efekcie – korektą zaskarżonego wyroku w sposób wskazany w punkcie 1 sentencji, o czym Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

O oddaleniu apelacji strony pozwanej orzeczono jak w punkcie 2 wyroku z mocy art. 385 k.p.c.

Zmiana wyroku Sądu Okręgowego skutkowałą również – sygnalizowaną na wstępie – koniecznością zmiany orzeczenia o kosztach procesu za pierwszą instancję. W tej mierze Sąd Apelacyjny rozstrzygnął na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz art. 98 § 1¹ k.p.c. i uznał, że pozwany, jako że przegrał sprawę, powinien uiścić na rzecz powodów kwotę 11.851 zł, stanowiącą sumę poniesionej przez tych ostatnich opłaty od pozwu w kwocie 1.000 zł oraz wynagrodzenia ich pełnomocnika procesowego w wysokości 10.800 zł (§ 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 265), powiększonego o uiszczone przez powodów opłaty skarbowe od pełnomocnictwa w łącznej kwocie 51 zł.

Również o kosztach instancji odwoławczej Sąd Apelacyjny rozstrzygnął w oparciu o zasadę odpowiedzialności za wynik sporu (art. 98 k.p.c.) i zasądził od pozwanego na rzecz powodów, których apelacja uwzględniona została w całości, kwotę 9.100 zł. Na kwotę tę złożyła się opłata od apelacji (1.000 zł) oraz wynagrodzenie pełnomocnika procesowego powodów (8.100 zł), ustalone na podstawie § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 265.

(...)